

Nationalismen skulle göra lydiga medborgare

Några har en gång skapat Sverige, ritat streck på en karta, sytt en flagga, skrivit en sång. Det var inte länge sen alls faktiskt. Men några vill att vi ska glömma. Helena Lindblom, redaktör och medlem i Ful, vill påminna om under vilka förutsättningar de europeiska nationalstaterna skapades och vilka traditioner de knyter an till.

Våren 2014 var vi många som var chockade och förtvivlade över att se nazister och fascister ta plats i Europaparlamentet och få reell, politisk makt över EU-ländernas gemensamma lagar. De två representanter från SD som Sverige skickar till parlamentet kommer att ha gott sällskap av nationalistiska extremister som liksom SD vill värna den ”nationella identiteten”. Men till och med SD brukar ha problem med att beskriva vad det är som de vill bevara. De hänvisar lite diffust till ”svenska värden” eller så tycker de att det handlar om ”traditioner”, ”fornminnen som julafton och midsommar”, som en sverigedemokrat uttryckte det.¹

Så, varifrån kommer uppfattningen att vissa värden och traditioner skulle vara speciella och definierande för Sverige? Svaret ligger i skapandet av de europeiska nationalstaterna som påbörjades runt sekelskiftet 1700–1800, som ett mycket medvetet politiskt projekt. 1700-talets upplysningsideal, som premierade vetenskap och förnuft framför vidskeplighet och tro, blev ett problem för de makthavare som tidigare enat sina riken kring religion. De behövde nu ett nytt sätt att skapa lojalitet hos befolkningen.

Idén om ett *Volk* som hölls samman av gemensamma traditioner och hade en gemensam *Volksgeist*, en folksjäl, lanserades av den tyska filosofen Johann Gottlieb Fichte 1808.² Det här var till stor del en motreaktion mot den franska nationalistiska identitet som uppstått efter franska revolutionen runt två decennier tidigare. Fransmännen må ha frihet, jämlikhet och broderskap, men tyskarna hade *själ*, enligt Fichte. Det tyska språket var något som betonades som ett tecken på tysk gemenskap, eftersom det var den minsta gemensamma nämnaren för de splittrade tyska sta-

1. <https://www.youtube.com/watch?v=HvsyJQL3I5s>

2. Detta begrepp hade använts redan i slutet av 1700-talet av filosofen Johann Gottfried Herder, men utan samma spridning.

terna. Fichte blev senare en stor inspiration för Hitler och den nazistiska ideologin som kombinerade tanken om ett *Volk* med arkeologiska fynd, språkforskning, skullmätning och en stor dos fantasi för att skapa myten om den ariska rasen med sitt särskilt ädla ursprung.

Den franska nationalismen handlade inte så mycket om tanken på ett gemensamt ursprung, som tanken på medborgarskap. Revolutionen skulle leda till att medborgarna fick rättigheter, men då blev det också viktigt att sätta upp en yttre gräns för vilka dessa skulle gälla, och det blev nationsgränsen. Bara de som var godkända av och lojala mot den franska staten fick ta del av de nya rättigheterna, vilket inte bara uteslöt alla som levde utanför Frankrikes gränser, utan också kvinnor, omyndigförklarade och fattiga inom gränserna.

Men det var inte bara i Tyskland och Frankrike det nationalistiska projektet pågick i början av 1800-talet. Parallellt med att de europeiska staterna koloniserade stora delar av världen arbetade de med att bygga sina egna imperiers varumärken och idén om den vita överhögheten som skulle motivera kolonialism och slaveri. En intresserade sig för kultur och antropologi, studerade dialekter, dammade av gamla folksagor och skapade gemensamma högtider, flaggor och nationalsånger. I Sverige startades Skansen och Nationalmuseum och det blev mode bland societeten att klä sig i den högtidsdräkt som bondesamhället egentligen sällan använde – den svenska folkdräkten.

De nationsskapande projekten initierades av makthavare som var rädda att socialistiska och liberala ideologier skulle utmana staternas makt. Det handlade om att få folket att tro på att det var just ett folk, och att de som folk skulle ha mer gemensamt med varandra än med andra människor. Italiens första premiärminister Greve Cabour uttryckte sig väldigt rakt på sak: ”Vi har skapat Italien – nu måste vi skapa italienare.”

Liksom i Tyskland, där ett gemensamt språk sågs som det som mest förenade ett *Volk*, blev språk en av de viktigaste komponenterna i den nationella gemenskapen. Eftersom språk tidigare inte begränsats av påhitade landsgränser krävde enspråksstaten massiva insatser. Ofta förbjöds minoritetsspråk i offentliga sammanhang som exempelvis skolan, något som fick ödesdigra konsekvenser för de barn som varken kunde följa med i undervisningen eller prata med andra barn på rasterna. Språk lyfts fortfarande ofta fram som definierande för en nation. Svenska Folkpartiet föreslog senast 2012 att Sverige skulle ha språktest för nya medborgare. Detta är något som blir allt vanligare i EU och finns i exempelvis Norge, Danmark och Storbritannien.

De högtider som Sverigedemokraterna pratar om har funnits mycket

längre än Sverige som nationalstat, och de firas inte bara i Sverige. Däremot har de en gång medvetet plockats in som enande byggstenar i den svenska nationalstaten, av makthavare som velat skapa en känsla av nationell gemenskap som i förlängningen skulle skapa lydiga medborgare. Även idén om att ”svenska värden” måste skyddas från dem utanför Sveriges gränser har sin grund i den tanke som började florera under franska revolutionen, om att vissa rättigheter bara ska gälla människor som är juridiskt godkända av nationalstaten. Med nationalismen blir rättigheter så som vård och skola medborgerliga, inte mänskliga.

Föreställningen om raser och nationer har legat till grund för det skillnadstänkande som alltid haft samma mål – att stänga ute vissa för att innesluta andra. Detta skillnadstänkande har skapat påhittade gemenskaper som lett till allt från diskriminering till folkmord. När FN och Unesco bildades efter andra världskriget skrev de ett offentligt uttalande om att det saknas vetenskapliga bevis för att olika raser existerar bland människor. Istället föreslog de att en skulle prata om ”etniska grupper”. Just den omskrivningen är problematisk, för att den ofta används för att göra rasistiska argument rumsrena. När SD säger att de inte är rasister, men att de inte vill att vi ska blanda olika etniska grupper och olika kulturer, bygger det på rasistiska idéer om att olika etniciteter eller kulturer – som är olika ”bra” – är något som sitter i våra kroppar, som inte går att förändra och som är essentiellt bestämt och bestämmande för varje människa.

En nation är en föreställd gemenskap, som Benedict Anderson, professor i internationella studier, uttrycker sig. Hen menar att föreställningen om nationen bygger på människans sätt att identifiera sig genom släkt- och vänskapsrelationer, men att identifikationen abstraheras och förlängs till att inkludera en hel nation. Så, om människan har en förmåga att vidga denna cirkel av samhörighet, varför måste vi stanna vid en fiktiv nationsgräns?

Några har en gång skapat Sverige, ritat streck på en karta, sytt en flagga, skrivit en sång. Några har åkt till Dalarna och valt ut en dräkt som ska stå för Sverige, några har strösslat en bit land med statyer för att betona en påhittad gemensam historia. Det var inte länge sen alls faktiskt. Men några vill att vi ska glömma. För om vi minns att *nationen* Sverige en gång inte fanns, om vi inser att gränserna lika gärna kunde ha dragits någon annan stans eller inte alls, hur skulle vi då kunna leva med att stå vid gränsen och bestämma vem som får komma hit och inte? ✕

**– För om en inte ljuger
kan en inte bara komma till
en plats, ta fram sin flagga
och säga MIN!**

**– För om en inte ljuger
kan en inte bara påstå
att det är nödvändigt att
tusentals kroppar drunknar
i ett hav som vita äger.**

**– Det är så vanligt att
Europa ljuger att vi inte ens
reagerar på det längre.**

22

**EUROPA EUROPA
STOPPA ALLA
DEPORTATIONER**

Sverige eller EU – vem bestämmer?

2009 blev asyl- och migrationspolitiken en överstatlig fråga som ägs av EU:s medlemsländer gemensamt. Ramarna för migrationspolitiken sätts av EU:s regeringar genom ministerrådet, EU-kommissionen och EU-parlamentet. Dessa fattar gemensamt beslut om vilka som ska kunna passera unionens gemensamma yttre gränser och på vilka sätt. Sverige representeras i dessa frågor av migrationsministern och/eller justitieministern i ministerrådet. Det är dock upp till Sverige att fatta beslut för varje människa som till exempel söker asyl.

Efter tragedin i Lampedusa i oktober 2013 när över 300 människor omkom var

det många politiker som förfasade sig och krävde åtgärder i medierna. Men trots många extrainsatta toppmöten enades ministerrådet inte om ett enda förslag för att minska riskerna för människor på flykt. Så här har det sett ut under hela samarbetet. Det enda som länderna kan enas om är strängare gräns-bevakning och pengar till exempelvis Frontex (se s. 28 för info), inga regelförändringar som skulle kunna underlätta för migranter. EU-kommissionens samtliga förslag om lagliga vägar in i EU har avslagits av ministerrådet. Sveriges regering är inte för ett enda förslag för lagliga vägar in i EU. (Förutom att andra länder ska öka antalet kvotflyktingar.)